

6. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. / Академия пед. наук СССР. Пед. библиотека. Ред. коллегия: В.М.Столетов (пред.) и др. / Под ред. А.И. Пискунова (отв. ред.). – М.: Педагогика, 1974. – Т. 1: Теоретические проблемы педагогики. – 584 с.
7. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навч. посіб. / Від упорядників, вступні нариси та упорядкув. З.Н. Борисової, В.У. Кузьменко; За заг. ред. З.Н.Борисової. – К.: Вища шк., 2004. – 511 с.
8. Яришева Н. Ф. Основы природознания: Природа Украины: Навч. посібник. – К.: Вища шк., 1995. – 335 с.

Литвиненко И.А.

*ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ОТНОШЕНИЯ
У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА К ЖИВОЙ ПРИРОДЕ*

В статье рассматривается анализ педагогических трудов и педагогических теорий известных педагогов (Ж.-Ж.Руссо, Ф.Фребеля, К.Ушинского, Я.А.Коменского, В.Сухомлинского, З.Плохий), которые работали над проблемой формирования эстетического и экологического отношения у детей старшего дошкольного возраста к живой природе. Системность эстетически-педагогического воздействия на дошкольников с целью формирования эстетического отношения к природе с учетом индивидуальных и возрастных особенностей детей.

Ключевые слова: педагогические исследования, формирование личности, природа, воспитание природой, эстетическое воспитание, экологическое воспитание, эстетические свойства и ценности природы;

Litvinenko I.A.

*TEACHING FUNDAMENTALS OF FORMING AESTHETIC ATTITUDE IN CHILDREN UNDER
SCHOOL AGE TO WILDLIFE.*

In the article the analysis of pedagogical works and pedagogical theories of famous teachers (Zh.Zh.Russo, F.Frebelya, K.Ushynskoho, Y.A.Komenskiy, V. Sukhomlynsky, Z.Plohiy) who worked on the problem of forming aesthetic attitude in children school age to wildlife. Systematic aesthetic and educational impact on preschool children to develop aesthetic attitude to nature with regard to individual and age characteristics.

Key words: educational research, the formation of personality, nature, nature education, aesthetic education, environmental education, aesthetic features and values of nature;

УДК 372.46:811.161.2

Правова Н.В.

**ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
РОСІЙСЬКОМОВНИХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

У статті висвітлюються деякі аспекти ознайомлення російськомовних першокласників із відомостями про матеріальну і духовну культуру українського народу, що забезпечує формування у них соціокультурної компетенції.

Ключові слова: соціокультурна компетенція, соціокультурна змістова лінія, лінгводидактична модель.

Згідно зі статусом української мови як державної вона вивчається в усіх школах з мовами національних меншин як обов'язковий навчальний предмет, покликаний забезпечити формування в учнів комунікативних умінь, необхідних для життя і діяльності у навчальній, соціокультурній та офіційно-діловій сферах Української держави, а також для виховання громадян цієї держави, які б знали мову і культуру народу, серед якого живуть [5, с. 6].

Отже, українська мова як навчальний предмет повинна зробити свій внесок у виховання майбутнього громадянина України, який би знав і любив українську мову, умів спілкуватися нею, шанував і поважав традиції, звичаї українського народу. Засобом реалізації такого підходу з урахуванням надбань теорії комунікативності має стати формування соціокультурної компетенції російськомовних учнів.

Мета статті – окреслити один із можливих шляхів успішного формування соціокультурної компетенції учнів 1 класу на уроках української мови як державної в школах з російською мовою навчання.

Проблеми визначення змісту соціокультурної компетенції та її формування активно розглядалися дослідниками у лінгводидактиці навчання другої мови, зокрема іноземної, та рідної. Соціокультурна компетенція вивчалася П.Бехом, В.Біркун, Л.Софановою, П.Сисоєвим, С. Тер-Мінасовою, В.Фурмановою. Під соціокультурною компетенцією дослідниками (Н. Складенко, Г.Томахі) розуміється здатність та готовність індивіда здійснювати адекватну міжкультурну комунікацію.

В. Біблер, Ю. Ємельянов та ін. досліджували дану проблему на рівні діалогу культур та цивілізацій. У “Словнику термінів міжкультурної комунікації” Ф. Бацевича соціокультурна компетенція розглядається як складова прагматичної компетенції і передбачає формування знань учасниками міжкультурної комунікації національно-культурної специфіки мовленнєвої поведінки і умінь користуватись тими елементами соціокультурного контексту, які релевантні для мовотворення і сприйняття мовлення з точки зору носіїв певної національної лінгвокультурної спільноти: звичаїв, правил, норм, соціальних умовностей, ритуалів, соціальних стереотипів тощо.

У методиці навчання російської мови як рідної в початкових класах розглядається соціокультурна освіта як новий аспект у викладанні шкільних предметів. Соціокультурний підхід визначає стратегію вивчення мови через призму національної культури. Соціокультурна компетенція передбачає: усвідомлення того, що мова не тільки засіб пізнання і спілкування, але й форма соціальної пам’яті, “культурний код нації”, розвинене вміння зіставляти факти мови й факти дійсності; вміння бачити культурний фон, що стоїть за кожною мовною одиницею.

Вітчизняні методисти до змісту соціокультурної компетенції з української мови відносять знання про реалії матеріальної й духовної культури українського народу (О. Хорошковська). На думку М. Вашуленка, одним із компонентів соціокультурної компетенції є уявлення учнів про культуру українського народу, її особливості в різних регіонах України [1, с.46].

У програмі з української мови для шкіл з російською мовою навчання для 1 класу визначено обсяг навчального матеріалу щодо соціокультурної лінії Державного стандарту початкової загальної освіти. А саме: назви предметів побуту, одягу; українські обереги (рушник, віночок, калина, верба); українські народні свята та звичаї (Свято Миколая, Різдво, Великдень), колядки, щедрівки, веснянки; українські дитячі ігри й пісні, народні загадки [4].

Основними вимогами щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів 1 класу є знання слів – назв предметів побуту та назв українських оберегів; українські народні свята (Свято Миколая, Різдво, Великдень); українські дитячі ігри й розваги (2-3); 2-3 обрядові пісні (щедрівки, колядки, веснянки); 1-2 колискові пісні; 2-3 народні загадки; 1-2 народні казки; імена українських письменників (Т.Шевченка, Лесі Українки, І.Франка).

Засобом досягнення відповідного рівня знань учнів матеріалу, що окреслений змістом соціокультурної лінії, є спеціально дібраний дидактичний матеріал соціокультурного характеру.

На важливості використання етнокультурних відомостей, які є складовою частиною соціокультурного компоненту, у навчально-виховному процесі наголошували М.Вашуленко, І.Гудзик, С.Єрмоленко, С.Караман, В.Мельничайко, Л.Паламар, М.Пентилюк, Л.Скуратівський, О.Хорошковська та інші дослідники. В.Кононенко зазначав, що “етнолінгвістичний матеріал дає в руки вчителя, викладача важелі для формування в молоді

кращих рис українського народу” [3, с.17]. О. Хорошковська підкреслює, що опановуючи українську мову через художню літературу, народну творчість, розширюються світоглядні уявлення дітей, збагачується духовний світ школярів, розширюються обрії їхніх знань [5, с. 41].

Аналіз стану роботи над формуванням соціокультурної компетенції на уроках української учнів 1 класу переконує в тому, що першокласники володіють досить обмеженим обсягом соціокультурних відомостей та недостатнім рівнем сформованості відповідних умінь і навичок. Аналіз результатів констатуючих зрізів дає можливість стверджувати, що засвоєння нової соціокультурної інформації першокласниками в більшості відбувається на репродуктивному рівні. Продуктивний аспект – уміння реалізовувати на основі засвоєного матеріалу мовленнєву і немовленнєву поведінку відповідно до ситуації, яка моделює елементарне спілкування з носієм мови, дотримуючись необхідної культури спілкування, – залишається недостатньо реалізованим. Однак, слід відзначити, що першокласники можуть розрізнати формули мовленнєвого етикету для реалізації таких функцій спілкування як: привітання, звертання, прощання, знайомство, розпитування, спонукання, висловлення прохання; добре засвоюють елементи дитячого фольклору у формі віршиків, римівок, лічилок, народних пісеньок, дитячих ігор і можуть їх відтворити напам'ять.

З метою повнішої реалізації змісту соціокультурної змістової лінії нами були виділені сфери й теми, які мають потенційні можливості для збагачення соціокультурних знань учнів 1 класу та вироблення відповідних умінь і навичок. Перелік охоплює такі сфери і теми: I сфера. Людина. Теми: 1. Родина. 2. Продукти харчування. 3. Одяг. 4. Українська хата. Обереги. 5. Посуд. Допомога вдома. II сфера. Суспільство. Теми: 1. Наша Батьківщина – Україна. 2. Київ – столиця України. 3. Різдво. 4. Свято Василя. 5. Свято Миколая. 6. Родина. 7. Дитячі ігри, розваги. 8. Ввічливість. 9 Чарівні слова.

Кожна з цих тем передбачає забезпечення відповідним матеріалом. На основі відбору був отриманий лексичний масив, до якого було включено антропоніми, більшість яких – імена дітей; назви іграшок, дитячих ігор, одягу, взуття, їжі, напоїв, свят, елементів довкілля, назви персонажів казок, творів для дітей, імена видатних людей; назви міст, вулиць, річок; формули мовленнєвого етикету. На рівні тексту було відібрано малі форми дитячого фольклору, тексти українських дитячих пісень, віршів, розповідей, дидактично адаптованих до рівня володіння українською мовою учнями 1 класу. Відібраний матеріал пропонувався для засвоєння на уроці за певною моделлю.

Модель організації ознайомлення учнів з новою тематичною лексикою з національно-культурним компонентом та усного тренування в оперуванні даними лексичними одиницями у мовленні.

1. Формулювання комунікативного завдання, стимуляція інтересу: зазначення сфери вживання нової лексики. Наприклад: “Твої друзі запросили тебе на прогулянку в зоопарк. Підготуємось до цієї зустрічі”.

2. Введення нової лексики в мовленнєвому зразку (реченні) у відповідній ситуації на основі вивчених структур.

3. Пояснення лексичного матеріалу: а) семантизація лексики за допомогою лінгвокраїнознавчих коментарів: поведінкових, змішаних та засобів унаочнення, б) ознайомлення з формою слова (фонетичною, граматичною), в) демонстрація можливостей зв'язку певної лексичної одиниці з іншими словами.

4. Контроль засвоєння семантики нової лексики.

5. Виконання тренувальних вправ з конкретними комунікативними або пізнавально-практичними завданнями: а) на імітацію, б) на підстановку, в) на трансформацію, г) на завершення висловлювання, г) на його розширення, д) виконання ігрових вправ.

6. Самостійні висловлювання учнів з опорою на наочність.

7. Самостійні висловлювання учнів з використанням нової лексики в ситуаціях або іграх, конкурсах, змаганнях, запропонованих учителем.

8. Підбиття підсумків роботи: оцінка навчально-мовленнєвої діяльності учнів, ознайомлення з комунікативною перспективою наступної роботи.

Таким чином, для повнішої реалізації змісту соціокультурної змістової лінії Державного стандарту початкової загальної освіти і відповідно формування соціокультурної компетенції першокласників у школах з російською мовою навчання необхідна систематична, цілеспрямована робота, яка передбачає опрацювання спеціально дібраного навчального матеріалу, що містить соціокультурну інформацію. Організація ознайомлення учнів з таким матеріалом за визначеною нами моделлю створює сприятливі умови для оволодіння учнями навичками та вміннями спілкування на елементарному міжкультурному рівні (в межах засвоєного матеріалу та відібраних сфер комунікації), а також розкриття потенціалу особистості дитини.

Проблема формування соціокультурної компетенції учнів 1 класу на уроках української мови як державної в школах з російською мовою навчання не вичерпується питаннями, що були розглянуті у статті. У подальшому плануємо детальніше розглянути критерії відбору матеріалу з *національно-культурним компонентом* та методи його опрацювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Метод. посіб. / Микола Самійлович Вашуленко. – К.: Освіта, 2006. – 268 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. Проект// Початкова школа. – 2010. – № 8. – С. 1 – 9.
3. Кононенко В.І. Мова. Культура. Стиль: Збірник статей. / В.І.Кононенко. – К.: Івано-Франківськ, 2002. – 460 с.
4. Програма для середньої загальноосвітньої школи. Українська мова. – 1-4 класи. – К., 2006. – 295 с.
5. Хорошковська О.Н. Методика навчання української мови у початкових класах шкіл з російською мовою викладання / Ольга Назарівна Хорошковська. – К.: Промінь, 2006. – 256 с.

Правова Н.В.

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ РУССКОЯЗЫЧНЫХ ПЕРВОКЛАССНИКОВ НА УРОКАХ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА

В статье раскрываются некоторые аспекты ознакомления русскоязычных первоклассников со сведениями о материальной и духовной культуре украинского народа, что обеспечивает формирование у них социокультурной компетенции.

Ключевые слова: социокультурная компетенция, социокультурная линия, лингводидактическая модель.

Pravova N.V.

SOCIAL AND CULTURAL COMPETENCE FORMING OF RUSSIAN SPEAKING FIRST FORM CHILDREN AT THE UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS

The article deals with the aspects of introducing knowledge about material and spiritual culture of Ukrainian people to Russian speaking pupils of the elementary school, which helps to form a social-cultural competence.

Key words: social-cultural competence, social-cultural line, linguistic didactic model.